

Kuća ljudskih prava
Selska cesta 112c, HR-10000 Zagreb
t: +385 (0)1 457 23 98
f: +385 (0)1 457 23 99
kontakt@documenta.hr
www.documenta.hr

MB: 1925199, OIB: 09095322581
Raiffeisen bank Austria d.d.
Broj računa: 2484008-1102930793

PROGRAMSKI IZVJEŠTAJ ZA 2016.

KRATAK OSVRT NA PROGRAME

Iza nas je najteža godina od osnivanja *Documente* bremenita političkim pritiscima, smanjivanjem prostora za javni dijalog i financijskom nestašicom. Možemo biti zadovoljni što smo zajedničkim naporima s drugim inicijativama dali doprinos padu neliberalne vlade koja je ugrozila pluralističku demokraciju u Hrvatskoj. U drugoj polovici godine cijenu ataka na civilno društvo, kulturu i medije kao i postupnog odustajanja dosadašnjih podržavatelja od ulaganja u suočavanje s prošlošću te razvoj građanskog aktivizma u post-jugoslavenskim zemljama, platilo je petero naših kolega koji su završili na *Zavodu za zapošljavanje*. Samo pet osoba nisu raskinule ugovor o radu

1. ISTRAŽIVAČKO DOKUMENTACIJSKI PROGRAM

Istraživanje ljudskih gubitaka

Kao što je dogovoreno na prošlim skupštinama **najvažniji prioritet je dovršavanje istraživanja ljudskih gubitaka**. Istraživački rad podržava *National Endowment for Democracy*. Uz osiguranje sredstava za zaokruživanje terenskog istraživanja ljudskih gubitaka (vodeći računa o neophodnom povećanju terenskog istraživačkog tima na bar dvije osobe) te intenziviranje analize i periodičnu objavu podataka treba osigurati redovne objave podataka (u 2017. Zapadnu Slavoniju a 2018. Sisačko-moslavačku županiju). U javnosti treba inzistirati na nastavku rada *Radne grupe za izradu registra civilnih žrtava rata*.

Osobna sjećanja

U nastavku rada na platformama *Osobna sjećanja* i *Lica otpora* transkribirana su i prevedena na engleski odabrana sjećanja u pripremi objave nove zbirke pod naslovom *Lica otpora*.

Dokumentiranje rada organizacija za ljudska prava

Documenta je kao partner sudjelovala u izvođenju programa Aktivni arhivi za aktivno znanje u suradnji s Centrom za dokumentiranje nezavisne kulture. Održano je jedno

predavanje studentima arhivistike i knjižničarstva te su studenti kontinuirano u periodu 4 mjeseca dolazili u *Documentu* na vježbe iz digitalizacije, pri čemu je digitaliziran određen broj časopisa, letaka i fotografija.

Do kraja je sređeno i popisano registraturno i arhivsko gradivo *Documente* nastalo u periodu 2002. – 2010.

2. JAVNI DIJALOG I JAVNE POLITIKE

Održali smo **Građanske satove u obranu demokracije** u suorganizaciji s Platformom 112 i Antifašističkom ligom RH u Zagrebu, Kninu, Splitu, Šibeniku, Zadru i Vukovaru.

Fokusirali smo se na **istraživanje socijalne distance u Kninu i Vukovaru** i povezali prezentaciju rezultata s Građanskim satom.

Organizirali smo **volonterski kamp u Loparu i na Golom otoku** (17. – 29.06.) i **ljetnu školu** (29.06. – 03.07.) na Rabu.

Skupa s EU – Russia Civil Society Forum u srpnju smo organizirali **Europe Lab** u Zagrebu i Vukovaru (21. – 24.07.). U timu su Nives, Dea, Nikola (ili Slaven), Maja, Eugen i Vesna. Nives će dočekati grupu i baviti se logističkom pripremom, Dea i Vesna idu s grupom u Vukovar, Eugen koordinira medije.

U rujnu smo počeli smo počeli suradnju s EUROCLIO (Europska asocijacija nastavnika povijesti) i udruženjima nastavnika povijesti iz BiH, Crne Gore, Hrvatske i Srbije, pošto je Documenta i partner na projektu u kom se pripremaju tekstovi za nastavnike povijesti u ratovima od 1991. - 2001.

U fokusu zagovaranja ostali su sjećanje na **Jasenovac** i na druge ustaške logore kao i inicijativa pokrenuta od strane UNESCO-a za **uređenje bivšeg jugoslavenskog paviljona u Auschwitzu**, u koju su uključene i kolegice iz Hrvatskog povijesnog muzeja i Hrvatskog državnog arhiva kao i kolege iz drugih post-jugoslavenskih zemalja..

3. PRAĆENJE SUDSKIH POSTUPAKA I PODRŠKA ŽRTVAMA

Nema političkog konsenzusa o priznanju prava svih civilnih žrtava rata još nema niti će ga skoro biti. Priznavanju prava svih civilnih žrtava usprotivili su se i branitelji iz šatora u Savskoj, u prosvjedu protiv ministra branitelja Matića i njegovog pomoćnika Bojana Glavaševića. Mada su ministarstvo nadležno za civilne žrtve vodili ljudi s najviše razumijevanja problema civilnih žrtava, a za mandata predsjednika Josipovića u službenim su pozdravima uz branitelje dužnosnici počeli pozdravljati i civilne žrtve, **vladine su institucije doduše proširile grupu stradalnika čija su prava priznata, ali su ponovo propustile priliku za priznanje patnje svih**, očito ocijenivši da birači ne bi nagradili političke stranke koje bi prešle Rubikon priznavanja prava stradalih s druge strane rata.

U lipnju 2015. Hrvatski sabor je usvojio *Zakon o pravima žrtava seksualnog nasilja za vrijeme oružane agresije na Republiku Hrvatsku u Domovinskom ratu* („Narodne novine“ broj 64/15), temeljem kojeg je osnovano *Povjerenstvo* koje je od rujna do kraja 2015. zaprimilo 100 zahtjeva i riješilo 30. Prvenstvo rješavanja su im nesporni predmeti, tj. oni u kojima postoji pravomoćna osuđujuća presuda u kaznenom postupku. Vanjska suradnica *Documente* je ujedno i predsjednica navedenog Povjerenstva. Tijekom

izglasavanja zakona pred Hrvatskim saborom *Documenta* je javnim priopćenjem pozvala saborske zastupnike na depolitizaciju reparacija žrtava, podršku ovom zakonu kao izraza iskazivanja empatije i solidarnosti hrvatskog društva, kao odgovor na nasljeđe prošlosti, briga za one koji su izravno pretrpjeli ili i danas trpe posljedice seksualnog nasilja tijekom rata, što je trajni izazov iz kojeg treba izvući poruke o vrijednosti ljudskog dostojanstva, ljudskih prava i osnovu za budućnost. Ujedno članica radne grupe za izradu zakona bila je zaposlenica *Documente* Milena Čalić-Jelić. Početkom rujna 2016. tehnička je vlada razriješila predsjednicu Marijanu Senjak kao i veći dio članova *Povjerenstva* što će vjerojatno vrlo usporiti dinamiku rješavanja zahtjeva na štetu preživjelih koji već predugo čekaju na podršku.

Vlada RH nije smogla snage za zakonsko reguliranje prava svih civilnih žrtava. Na kraju svog mandata Vlada RH (t.j. Ministarstvo branitelja) izradilo je prijedlog *Zakona o pravima vojnih i civilnih stradalnika rata* koji do izbora nisu uputili u javnu raspravu. Nije zaokružen rad *Radne grupe za izradu registra civilnih žrtava rata*. Održane je samo jedan sastanak *Radne skupine za izradu nacrtu prijedloga Zakona o pravima vojnih i civilnih stradalnika rata te članova njihovih obitelji* u Ministarstvu branitelja, 24. rujna 2015. godine. U sastavu obje radne grupe sudjelovao je predstavnik *Documente* – Slaven Rašković. Nakon smjenjivanja dugogodišnjeg voditelja *Uprave za zatočene i nestale* i zamjenika ministra Ivana Grujića u ožujku 2016. ne očekujemo nastavak rada započetog na radnoj grupi.

Unatoč uzastopnim javnim pozivima još uvijek nisu objavljeni podaci o svim ubijenima i nestalima na području RH. Čak ni podaci o poginulim braniteljima koji su sastavni dio *Registra branitelja* nisu objavljeni na pretraživ način.

Prava žrtava zagovarali smo i kroz sudjelovanje u *Vijeću za socijalnu pravdu Predsjednika Republike* čiji su članovi bili Emina Bužinkić i Zoran Pusić, *Savjetu za razvoj civilnog društva* čije je član bio Eugen Jakovčić (kao zamjenik Cvijete Sente), *Savjetu Vladinog ureda za razminiranje* čiji su članovi Eugen Jakovčić (a zamjenica Božica Ciboci) te *Odboru za zakonodavstvo Hrvatskog sabora* čija je članica naša suradnica profesorica s Pravnog fakulteta Snježana Vasiljević.

Nakon vladinog udara na tri stupa razvoja civilnog društva ostavku su dali svi članovi i članice *Savjeta za razvoj civilnog društva*. Naši novoizabrani predstavnici u *Savjetu* su Emina Bužinkić (a zamjenik Ivan Novosel). Kad se konstituirala nova Vlada RH vidjet ćemo kako će se odnositi prema organizacijama civilnog društva.

Nizom javnih događaja i oglašavanja **uspjeli smo osigurati vidljivost problema civilnih žrtava rata u javnosti**. U lipnju 2015. nastavili smo kampanju "Žrtve su predugo čekale" videospotovima koji su prikazivani na televiziji (HTV, RTL). Česta javna oglašavanja uz najave izrade novog zakona o civilnim žrtvama rata rezultirale su većim brojem upita direktnih i indirektnih žrtava rata za mogućnosti ostvarivanja statusa i prava. Ujedno smo sudjelovali u javnoj raspravi vezanoj uz izmjene *Zakona o obnovi*, o proširenju mogućnosti ostvarivanja prava na obnovu žrtava terorističkih akata (savjetovanje provedeno u rujnu 2015.).

U kolovozu 2016 smo krenuli s kampanjom **SJEĆANJE NA SVE ŽRTVE RATA** preko društvenih mreža kako bi javnost podsjetili na pojedine zločine.

Nastavili smo zagovarati objavu podataka o svim ubijenima na području RH na tragu dobre, mada nedovoljno učinkovite prakse, u rješavanju sudbine nestalih. Veći dio poznatih lokacija sahrane posmrtnih ostataka ubijenih u vrijeme VRA Bljesak i VRA Oluja još uvijek nije ekshumiran. U listopadu 2015. Ministarstvo branitelja je predstavilo četvrto izdanje *Knjige osoba nestalih na području RH*. Kao i sva prethodna izdanja knjiga sadrži popis svih nestalih osoba i posmrtnih ostataka na području Republike Hrvatske, uključujući državljane Republike Srbije, BiH i druge. Prema

podacima zaključenim s 1. svibnjem 2015. godine, riječ je o popisu od 2.138 nestalih osoba i posmrtnih ostataka s područja Republike Hrvatske, od kojih se 1.716 zahtjeva odnosi na nestale osobe, a 422 zahtjeva na traženje posmrtnih ostataka. „Knjiga“ uključuje i 51 otvoreni zahtjev za traženje nestalih osoba građana Republike Hrvatske za kojima se traga u BiH, što ukupno čini 2.189 otvorenih zahtjeva za traženjem. Od posljednjeg izdanja, naporima Uprave za zatočene i nestale Ministarstva branitelja, riješena su 244 zahtjeva za traženjem, a otvoreno je 60 novih zahtjeva. **U pripremu novog izdanja Knjige nestalih su uključeni i podaci koje je prikupila Documenta.** U rješavanju sudbine nestalih došlo je do malog pomaka u razmjeni podataka između Hrvatske i Srbije.

Nakon konstituiranja nove vlade sastat ćemo se s kolegama iz drugih organizacija za ljudska prava i udruga/udruženja civilnih žrtava i zatražiti sastanke s nadležnim ministarstvima kako bi nastavili zagovarati zakonske izmjene.

Sustav podrške žrtvama vrlo se sporo razvija. Zato smo u 2014. i 2015. organizirali redovne sastanke pružatelja psiho-socijalne podrške. Nadamo se da ćemo ih moći nastaviti u godinama pred nama. Za pravnu pomoć koju pruža *Documenta* u 2015. smo prvi put dobili podršku *Ujedinjenih nacija* 31. 12. 2015. (*United Nations Voluntary Fund for Victims of Torture*). Nadamo se da će se podrška nastaviti do kraja 2016. Počeli smo s sastancima odvjetnika i odvjetnica koji pružaju pravnu pomoć žrtvama no na žalost trenutno nemamo kapaciteta za intenziviranje suradnje.

Među predmetima koji smo odabrali za stratešku litigaciju je i tužba Cindrić Bešlić protiv Republike Hrvatske¹ u kom je Europski sud za ljudska prava nedavno donio presudu. Sud je utvrdio povrede zaštite imovine i prava na pristup sudu zbog visokih troškova parničnog postupka za naknadu štete protiv RH, što predstavlja značajan uspjeh u našim nastojanjima vezanim uz otpis troškova civilnih žrtava rata koji su pokrenuli i izgubili parnice za naknadu štete.

ORGANIZACIJSKI RAZVOJ

Godinu iza nas je obilježila financijska nesigurnost. Nastojimo konsolidirati financijsko poslovanje. U vezi namicanja sredstava dogovorili smo da za neke od natječaja za pisanje projektnih aplikacija angažiramo i honoriramoiskusne kolegice i kolegice.

Mada nije moguće procijeniti kad možemo očekivati financijsko i programsko konsolidiranje vrlo je važno da se postupno stabiliziramo i poboljšamo naš kapacitet za praćenje ostvarivanja planiranih rezultata rada u skladu s mogućnostima smanjenog tima i ograničenih sredstava.

---

¹ Alojz Stjepan i Paula Cindrić nisu uspjeli pobjeći iz Petrinje prije okupacije u rujnu 1991. te su ostali u Petrinji u svojoj obiteljskoj kući. Dana 6.1.1992. navečer dvije osobe u uniformi Milicije RSK, odveli su Stjepana i Paulu Cindrić iz njihove kuće u mjesto Joševica gdje su ih ubili s više hitaca iz automatske puške odnosno pištolja. Na isti način u istom razdoblju i na istom području isti počinitelji ubili su više osoba hrvatske nacionalnosti. U siječnju 1992. godine okupacijske istražne vlasti provele su istragu te utvrdile počinitelje i okolnosti ubojstva roditelja podnositelja. Hrvatske vlasti započele su istragu 1996. odnosno 2000. godine te istraga još uvijek traje. Određene istražne radnje poduzete su 2000., 2001., 2004., 2009. i 2013. godine, s velikim razdobljima potpune neaktivnosti istrage, a do danas nisu poduzete neophodne i učinkovite mjere kako bi se uspješno zaokružio kazneni postupak protiv počinitelja. Dana 16.3.2006. djeca ubijenih Alojz Cindrić i Katarina Bešlić su protiv Republike Hrvatske podnijeli građansku tužbu zbog naknade štete koju su pretrpjeli zbog smrti roditelja. Nakon što je prvostupanjski sud usvojio njihov tužbeni zahtjev viši sud je tu odluku preinačio, odbio tužbeni zahtjev te obvezao podnositelje da državi naknade trošak tog postupka od kn 52.500. Nakon što su iscrpili sve pravne lijekove u RH, Katarina Bešlić i njen brat, u studenome 2013. su podnijeli zahtjev Europskom sudu za ljudska prava (ESLJP). ESLJP je presudio da u navedenom predmetu RH nije povrijedila pravo na život djeci ubijenih (Katarini i Alojzu) jer da su nastojanja DORH zadovoljila minimume standarda djelotvorne istrage (ispitivanje prvo otkrivenog u Srbiji, nalog za izručenje 2. otkrivenog u SAD.....), ali utvrdio je povrede zaštite imovine i prava na pristup sudu zbog visokih troškova parničnog postupka za naknadu štete protiv RH.

Razlozi finansijskih problema bili su:

- a) smanjenje odobrenog i ugovorenog proračuna (jer je *Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva* smanjila iznos ugovorenih sredstava za 30%)
- b) nepovoljan omjer isplate odobrenih i raspoloživih sredstava (*European Remembrance*: 40% prije realizacije a 60% nakon provedbe, u situaciji kad su prestali funkcionirati mehanizmi za međufinanciranje, uspostavljeni kroz *Nacionalnu zakladu za razvoj civilnog društva*, pa smo sredstva neophodna za volonterski kamp i ljetnu školu na Rabu i Golom otoku morali posuditi);
- c) neraspisivanje nekih očekivanih natječaja i smanjene ukupnog broja natječaja na koje se možemo javiti (gdje nas je posebno pogodio prekid financiranja od strane dugogodišnjih podržavatelja, *Ministarstva vanjskih poslova Švicarske* koji su financirali održavanje i razvoj informacijskog sustava i istraživanje ljudskih gubitaka, a odlukom vlade su prestali podržavati sve programe u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i Srbiji kako bi se fokusirali na druga krizna žarišta; razočarao nas je i prekid podrške od strane *Instituta otvoreno društvo*)
- d) kašnjenje u osmišljavanju drugih načina financiranja (prikupljanje članarina, dobrovoljnih priloga građana itd...)

Potpisali smo ugovor o podršci s *National Endowment for Democracy* (za nastavak istraživanja ljudskih gubitaka) te za 2 projekta u vezi kulture pamćenja i nastave povijesti podržani od strane Europske komisije u sklopu programa *European Remembrance* kao partneri.

KLJUČNA POSTIGNUĆA

Navodim tek nekoliko postignuća kao ishodište za raspravu na skupštini, za daljnje dopune:

- Kontinuitet istraživanja, praćenja suđenja i zagovaranja
- Analiza podataka o ljudskim gubicima u Istočnoj Slavoniji
- Volonterski kamp i ljetna škola na Rabu
- Građanski satovi u različitim mjestima
- Širenje kruga suradnika posebno u sferi rada s mladima i za mlade, nastave povijesti i umjetničkog djelovanja

Pripremili: Đino Đivanović, Nives Jozić, Nikola Mokrović, Vesna Teršelič